

Kocsis Péter

PILLANATOK AZ ÖRÖKKÉVALÓSÁGBÓL

avagy töprengések B. H. csehszlovák író születésnapjain

„Az alábbi írások végül is ugyanarról szólnak, de az eltelt 25 esztendő csaknem mindent átalakított: Hrabal meghalt, Csehszlovákia megszűnt létezni, a gesztenyefa elpusztult, Vaništa úr sem él már. Az egyetlen, ami mindvégig megmaradt, az a leírhatatlan vágyakozás valami után, amit olyankor érez az ember, ha egyszerre boldog és szomorú. Ilyenkor hiányzik valami, amit sohasem tudunk megnevezni, úgyhogy végül elmegyünk egy kocsmába és egy kórsóval többet iszunk a kellenél...”

1989

Csak csöndesen szabad sírni, csöndesen, mert vannak rajtam kívül sokan, akiknek jobban fáj mindez.

Csak csöndesen, nehogy Vladimír megsejtsen valamit a Világmindenségben, nehogy Egon Bondy fejéhez kapjon és egy „kurvafix” kiáltás kíséretében összeroskadjon Neruda utcai lakásában.

Csak csöndesen, hiszen a Mester hetvenöt éves, a többiek pedig már úgyis tudják. Leginkább Vanista úr, aki három esztendeje még oly csodálatos tizenkettes smíchovikat csapolt itt.

Csak csöndesen szabad siratni Isten báránykáit, akik közül most újra elmenekültek néhányan.

Első utam megint a Világ büféhez vezetett. Egy

sör, egy knédli, néhány messzire űző tekintet, mely errefelé minden turistának kijár, és amit csak nehezen lehet enyhíteni néhány cseh szóval. Azután irány a Hausmann-söröző, ahol Vanista úr löki majd asztalomra a túlcsonduló korsókat. Vidám séta a Rosenberg utcán, még két sarok, és előtűnik a „Bratrská ulice” jólismert kopottkék táblája. Öreg lámpaoszlopok, amelyekre még Boudník vetette fel lábát, hogy a ráomló fényben megkösse cipőfűzőjét, a sarki rendőrség, ahol Egon Bondy feje végigszánkázott a vasredőnyön, jobbfelé a távolban a Palmovka, még egy sarok, és...

...és semmi. Szégyenlősen előveszem a térképet, azt hittem, még ennyi év és sör után is biztosan tudom az utat ezen a környéken. Egy idős néni megáll előttem, kedves sajnálkozással kérdezi: „Centrum?” Hát persze. Egy turista, kezében térkép, amint kétségbeesetten nézi a letarolt, feltúrt városrészt. Alig tudom kinyögni: „Ne, ne... Pivnice U Hausmannu...” A néni kíváncsi arca felragyog, és a romok mögé mutat: „Metro, metro!”

Csak nehezen értem meg válaszában igazi jelentését. Metró? Hogyhogy metró, miféle metró? És előreszaladok. Romok, daruk, bulldózerek. Megtorpanok, és némi tétovázás után a másik oldalról, a romokat megkerülve indulok Vanista úr sörözője felé. Leomlott falak, ablakkeretek, tégladarabok mindenfelé. Lehúnyom a szemem, kicsit szédülök, ez most nem csak a sok sör, mire megint látok valamit a világból, már a Palmovkánál vagyok.

Csak csöndesen szabad sírni, mert vannak rajtam kívül sokan, akiknek jobban fáj mindez.

Csak csöndesen, hiszen turista vagyok csupán, aki egy könyv alapján talált rá három éve ezekre a libeňi utcákra, ahol a három jóbarát élt, meg a kocsmára, ahol Vanista úr bikacsökkel támadt az éjnek idején sörért rimánkodó Bondyra. Egy turista csupán, aki fejébe vette, hogy éppen ezen a helyen fogja asztalhoz koccantani a remegő habkoronájú serrel telt korsót a Mester 75. születésnapjának tiszteletére. Soha szomorúbb születésnapot! Már csak egyetlen tudok biztosan: többé nem szálllok fel arra a metróra, amely Libeňbe visz, a metróra, amely felzabolta legkedvesebb prágai utcáimat.

Kurvafixdoprdele!

1994

Éppen öt év telt el azóta, közbejött egy gyöngéd forradalom, jelenleg éppen az átmeneti kapitalizmus terheit nyögi a Városok Anyja, az Arany Prága. De egykori ígéretemhez hű maradván az 1-es villamoszal zötyögök Libeň felé, és a Palmovkánál leszállva arra gondolok, hogy amiképpen a kommunizmust, úgy majd ezt a réméséges kort is átvészeli a polgárok - amúgy csehesen...

Éppen öt év telt el azóta, és most újra itt vagyok - Hrabal úr 80. születésnapján. Elsétálunk a Gát utcáig, pontosabban annak hült helyéig, hiszen egy utca, amelynek egyik felét lebontották, aligha érdemli már nevét. Akkor hát elsétálunk... az Örökkévalóság Gátjáig.

Éppen öt év telt el azóta, bezárt már a Világ büfé is, mellettünk Metró-lejáratok és egy hatalmas buszpályaudvar, ahonnan Hrabal úr „mindennapi miséjére” indul Kerskóba, megetetni macskáit, akik még evilágon tartják.

Éppen öt év telt el azóta, hogy magányosan bolyongtam a romok között, és most itt ül egy padon öfelsége pincére, körülötte fotósok hada és úgy

50-60 ember, közöttük néhány magyar. Habzik az ingyen csapolt sör, aranyszínű, fekete vagy vörös, és amikor két korsó lehajtása után végre elő merem venni gépemet, úgy érzem, mintha egy védtelen, megfáradt öregemberbe kellene belelőnöm. S hogy miért nem esik össze holtan a számtalan találattól, azt csak később értettem meg.

Praha és Hrabal. Prahral. A szó jelentése „ős-Hrabal”, miként az Urquell, azaz Prazdroj ősforrásnak fordítható. Prahral, aki még mindig a Tigrisben vagy a Hynekéknél üldögél esténként, akinek még mindig élénk a szomja és a tekintete, aki egyszerre dühös és szelíd, zsarnok és alázatos, egyszóval igazi XX.századi barbár. Ott ül a padon, és az egyetlen, ami igazán más benne, mint azelőtt, az az örök szomorúság a szemében. Vajon mikor dőlhetett el végérvényesen, hogy az állandónak hitt huncut-bölcs mosoly helyébe a fájdalom költözik? Vladimír Boudník földi pályájának végeztével? Vagy a Gát utca 24. sz. ház lebontásakor? Esetleg... voltaképpen mind egy már. Lám, ő is csak legyint egyet és beint a fotósoknak, feláll és odamegy ahhoz az asztalhoz, amely az Örökkévalóság hült helyén áll megterítve. Úgy kutatja a szempárokat, úgy mered valahová, mintha

már egy másik dimenzióból nézne ránk – úgy, mint aki akaratán kívül lett halhatatlanná még életében, mint akit a Jóisten valamiért itt hagyott (Ittfelejtett? Akkor bizonyára jól meglesznek együtt odafent...) élő emlékezetként a szebb időkre, amelyek már csak könyvekben és fejünkben élnek ...

Ezen a napon néhány jóbaráttal és ismerőssel Hrabal úr végigsétált saját életén, Nymburk, Kersko, Liben, az Örökkévalóság Gátja, ahol Vladimír emlékére egy fiatal gesztenyefát ültettek és locsoltak meg sörrel az egykori triumvirátus még élő tagjával, Egon Bondyval, alias Zbynek Fiserrel, a költő-filozófussal. Az idő övele is különös dolgokat művelt – önmagát buddho-marxistának titulóval felvette a szlovák állampolgárságot, és korszát-Prágát otthagya a pozsonyi egyetemen tanít marxizmust ...

Lassan oldódik a hangulat, fölelevenednek a régi emlékek, folyik a sör, Hrabal úr is el-elmosolyodik, széles taglejtésekkel magyaráz, néha átnyúl *odaátról*, hogy dedikáljon egy-egy könyvet, aztán a járdára szögeznek egy réztáblát: EZEN A HELYEN, AZ ÖRÖKKÉVALÓSÁG GÁTJA 24.sz. HÁZBAN ÉLT A XX. sz. ÖTVENES ÉS HETVENES ÉVEI KÖZÖTT BOH. HRABAL IRÓ.

Ezután az időközben 80-100 főnyire növekedett kis csapat a Gát utca megmaradt oldalára áramlik, ahol a három barát kedvenc hentesüzlete ezen a jeles napon ingyen osztogatja csemegéit: füstölt heringet, halsalátát, sonkát, disznósajtot. Volt még egy színházi előadás (Hrabal *Táncórak idősebbeknek és haladónak* c. írása Ivo Krobot Budapesten is bemutatott rendezésében), valamint egy fotókiállítás az egykori Libeňről, a csak erre az alkalomra kinyitott Világ büfé feldúlt épületében. Ez utóbbi immár Hrabal úr nélkül, vele ugyanis időközben elhajtott egy automobil a Tigrisbe, ahol késő estig folytatódott még ez a különös hangulatú születésnap ...

Mi pedig, akik Libeňben maradtunk, újabb seritokkal dagasztottuk tovább afelett érzett büszkeségünket, hogy részesei lehettünk néhány pillanatnak, melyekben felsejlett az Örökkévalóság, és néhány újabb korszó után úgy éreztük, hogy voltaképpen mindannyian az Örökkévalóságban élünk, amely azonban legtöbbször csak egyetlen, rövidke pillanattig tart ...

Van ebben valami mágikus, mondanám legszívesebben, de az is lehet, hogy ezt nevezik realitásnak, szóval az a lényeg, hogy mindig ötévente jut eszembe írni valamit B. H. íróról, a mágikus realizmus nagymesteréről. Március 28-án lett volna 85 esztendő itt a földön, és csak valamivel több, mint három éves kisdéd amott, az Örökkévalóság Gátján is túl, ahol a Jóisten tejfellel eszi uzsonnára az epret és reményeim szerint a borok mellett nagynéha korszót is ragad, pilzenivel teltet ... Legalábbis amióta ott van vele Hrabal.

Ez a nyolcvanötödik, ez sem sikerült éppen vidámra. Pénteken a Tigrisben megtudtam, hogy vásárnap nyitják meg Nymburkban a Hrabal-múzeumot (itt volt sörgyári gondnok Francin, bár a *Sörgyári capriccio* c. filmet nem itt forgatták, hanem egy dél-morva kisvárosban), hogy még aznap este lesz premier előtti bemutatója a Vladimír Boudník életéről és haláláról forgatott dokumentumfilmnek (talán emlékeznek még, ő volt a Gyöngéd barbár...) és hogy Hrabalék egy régi jóbarátját levihetem kocsival Nymburkba. Nosza, már szombaton felkerekedtünk kisasszonyommal, hogy egy kicsit elő-szemrevételezzük a terepet. Hát igen, Hradištko egy kedves kis falu, Kerskóban ott a Hájenka nevű vendéglő, melyet jól ismerhetünk a *Hóvirágünnep* c. filmből, és a környék ... Óriási fenyves, hatalmas telkekre osztva, akkora kertekkel, hogy a hétvégi házak vagy egyenesen villák elvesznek bennük ... Jól választott Hrabal úr: ez valóban amolyan földi Paradicsom, ahol az ember elrejtőzhet a városi civilizáció elől, a madarak és a macskák közé. Eleddig azt gondoltam, hogy életem utolsó évtizedét egy görög szigeten fogom eltölteni – most elbizonytalanodtam. „Szerencsére“ a környékbéli lakosoktól megtudtam, hogy errefelé lehetetlen házat, vagy akár csak telket szerezni: eladó lakóépület nincs, egy-egy telek ára pedig szó szerint megfizethetetlen. Sebaj, egy megvalósíthatóknak hitt álommal kevesebb, így van ez, ha öregszik az ember – egyre hamarabb lemond az újabb dolgokról, és egyre jobban ragaszkodik a régiekhez.

Másnap reggel két dolgot voltam kénytelen megállapítani: egyrészt, hogy megint elraboltak tőlünk

az éjszaka leple alatt egy órát, másrészt, hogy napok óta először nem a háború miatt ébrednek szomorúan... V. M. úr és egy idősebb hölgy ültek be mögénk az autóba, és elindultunk Nymburk felé. Útközben sem Prága külvárosaiban, sem a környékbeli falvakban nem mentünk el kocsmá mellett úgy, hogy kísérőink ne fűztek volna megjegyzést: emitt régen remek krušoviceit csapoltak, amott viszont három apró lépcső visz a törzsasztalhoz, lefelé viszont legalább tízannyi mély szakadék tátong, mire az ember a tizedik korszak után feláll, hogy helyet biztosítson magában a következő korszaknak. Aztán áthaladtunk egy kereszteződésen, itt karamboloztak Hrabalék, éppen az asszonyka vezetett, szerencsére valami krájlérük volt, csak emiatt úszták meg... Azt is megtudtuk, hogy a Mester valójában igen szegénylős volt, hivatalos szereplésekkor dadogott és elvörösödött. Bár néha remekelt, amikor például Magyarországról érkezett vissza és egyenesen egy Boudník-kiállítás megnyitójára ment, hát késett egy kicsit és éppen beszélt valaki, álljon meg a menet, ugrott oda a Mester, most én beszélek, és papír nélkül elmondta élete egyik legsikerültebb megnyitó-beszédét, kár, hogy nem volt senkinél sem magnó, sóhajtott V. M. úr, aztán Hrabal hirtelen elhallgatott, no, Isten önkkel, nekem most el kell szaladnom a Tigrisbe egy-két sört meginni...

Nymburkba a tervezettnél korábban érkeztünk, végigsétáltunk hát a városon és szinte mindent megtudtunk: hogy a sörgyár melyik épületében laktak Hrabalék, hogy hol állt a színház, amelynek deszkáin a szépséges mama játszott néhanap, éppencsak a legjobb kocsmá volt zárva, mindannyiunk bánatára. Arra mindenesetre jó volt mind ez, hogy hangulatilag kellőképpen felkészüljünk a múzeum-avatásra, Nymburk főterétől fél perc gyaloglásra van az épület, a Hrabal fotókiállítás csak időszaki, de a három berendezett szoba a Mester személyes holmijaival és a régi sörözők hangulatával bármikor megtekinthető.

Koradélután újra autóba ültünk, irány egy kicsinyke, jelentéktelen falu, ahol Hrabalék családi sírja van, aztán egy sör a kocsmában, ahol a halotti tor volt. Az volt csak a mulatság, emlékezik V. M. úr, egyikünk egy nejlonzacskóval a kezében ment ki a

sírhoz, abban volt a Mester urnája, de cefet hideg volt és beletett egy üveg rumot is, ami hamar elfogyott, visszament hát a kocsmába újabb adagért, de addigra már elfelejtette, hogy hol is tart a ceremónia, így aztán leült egy asztalhoz és söröket rendelt, és amikor a temetés végeztével mindannyian visszamentünk, hát dühösen rontott nekünk, hogy mit képzelünk, ennyit késni egy temetésről, és visszarángált mindannyiunkat a sírhoz, hiába tiltakoztunk, és ő elővette a nejlonszatyrát, amiben az urna volt Hrabal hamvaival, de a zacskóban már csak egy üres rumosüveg volt, csoda történt, kiáltotta, mi pedig szépen visszakísértük a kocsmába, de hát Jarda, nem emlékszel, azt az urnát már beletettük a sírba, de ő csak jajveszékelt tovább, hogy alighanem megitta a Mestert és a rumot meg beledöntötte a sírba... Egyébként való igaz, hogy a síron – Hrabal kívánsága szerint – egy régi sörösláda van, és ezt fedték be a búcsúztatók kavicsokkal és apró kacatokkal.

Ekkorra már csak a kerskoi ház megtekintése maradt. Elhagyatva áll a telek közepén, bezzeg amíg Hrabal élt, tárva-nyitva volt az ajtó és bárki bemehegett, meséli V. M. úr, szomorú látvány, az örökösök nem tudtak megegyezni szinte semmiben, így aztán most szerte a világban kiadási tilalom van, de ez a legkisebb baj, legyint V. M. úr, nézzék, milyen üres itt minden, a macskák már sehol, állítólag sokan meggazdagodtak abból, hogy mindenféle macskákat adtak el idegeneknek azzal, hogy az Öreg cicái közül valók, szegény Hrabalnak valóban sok macskája volt, de ennyi egész Kerskóban sem fért volna el, no, mehetünk vissza Prágába, sóhajtott V. M. úr, lám, ennyi sikerült a 85. tiszteletére, és az általa éppen az imént levizelt kerítésre mutatott, hát igen, ez is valami, talán a legtöbb, amit az ember ilyenkor megtehet...

Prágába érve rendeltünk néhány tizes Gambarinust az S. K. Čechie sportpályája melletti barakk sörözőjében, de ez már csak amolyan kevés szóval megzavart önmagunkba fordulás volt, kinek-kinek megvolt a maga csakis ilyenkor előlopakodó gondolata, amellyel máskor nem mer játszózni, életről és halálról, meg arról, hogy a kettő ugyanaz, de ha így van, miért most ez a csönd, miért nem tudunk zavar és megilletődöttség nélkül átlépni a határ egyik

oldaláról a másikra és vissza, legalább gondolatban... „A temetőket az élők találták ki azért, hogy feltámadjanak halottaikból“, nem tudom, honnét eme idézet, de nem hagy nyugodni, jó volna valami hasonló bölcsességre lelni a kocsmákat illetően is, de most nem jut eszembe semmi sem, az bizonyos, hogy a kocsmák nem a kezdet és nem a vég, inkább amolyan köztes állomás csupán, és hogy egy ilyen különös hangulatú sörözgetés, ha másra nem is, arra mindenképpen jó, hogy érezzük ama határ átléphetőségét. És eszembe jutott akkor egy régi barátom, akivel gyakorta látogattunk egy-egy kocsmából záróra után a temetőkbe, sörrel a kezünkben, és leültünk egy sír szélére és rágyújtottunk és szó nélkül eregettük a füstöt, talán magunk sem tudtuk, miért tesszük ezt, alighanem szokni próbáltuk a gondolatot, hogy minden egy, kocsmában ülni vagy temetőben feküdni, fizetni és feltámadni, fapadon dölöngélni vagy sírszélen ücsörögni... Talán csak az a különbség, hogy mi, itt, mindig várunk valamit vagy valakit, de még ez sem biztos, lehet, hogy odaát ugyancsak várakoznak a holtak, de ekkor V. M. úr hirtelen felállt, mindannyian éreztük, hogy ebben a kocsmában ma már nem csapolnak nekünk több sört, fizettünk és szótlanként elbúcsúztunk egymástól, és akkor egy villanásnyi időre úgy éreztem, nem várok már semmit és mégis boldog vagyok, van úgy, hogy egy nap hirtelen kerek egész lesz bennünk és tudjuk, hogy már csak a puha ágy

és az ismeretlen álmom jöhet, de mindez már egy másik történethez tartozik majd...

2014

Hát ez is eljött. Bohumil Hrabal születésének 100. évfordulója. Ünnepségek Csehország-szerte és számos helyen Európában, mostanra valahogy mindenki hrabalógus lett, meg egykori barát. Filmek, könyvek, színházi előadások, interaktív emlékestek – minden, ami kijár ilyenkor. Ez már nem az én világom, állapítom meg az események között szaladgálva, a film- és könyvbemutató után még benézek az Óvárosi téren rendezett nagyszabású kiállításra, ahol szerencsére összefutok V. M. úrral, az utolsó gyöngéd barbárral, és szinte egy időben legyintünk: irány a Tigris! De hely ott sincs, minden asztal foglalt az ünneplők számára, így aztán elsétálunk egy külvárosi kiskocsmába. Ez biztosan tetszene a Mesternek – mormogja V. M. úr, Hrabal és Boudník egykori barátja, és összekoccintjuk korsóinkat. Kevés szó hagyja el szánkat, annál több sör folyik le torkunkon. A hetedik után fizetünk és kilépünk a tavaszi éjszakába. Azért egy Nobel-díjat megérdemelt volna, jegyzem meg a villamosra szállva. Ugyan, legyint V. M. úr, a túl sok díj káros a májra. Aztán elgondolkozva hozzáteszi: mi viszont tényleg megérdemelnénk még egy korsóval ezen a szép estén, nem gondolja?

